

การวิเคราะห์หลักพุทธิปัญญาในพระพุทธศาสนา

เพื่อพัฒนาความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์*

The Buddhist Cognitive Principles

to Develop Belief in Internal Locus of Control

ประสิทธิ์ กุลบุญญา

Prasit Kunbunya

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author. Email: prasitkunbunya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อในอำนาจตนตามทฤษฎีตะวันตก และวิเคราะห์หลักพุทธิปัญญาในพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์ ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสารด้วยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเรียงเรียงและวิเคราะห์ตามหลักตรรกะและทฤษฎีปฏิบัตินิยม สังเคราะห์ให้ได้แนวคิดตามประเด็นการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดความเชื่อในอำนาจตนตามทฤษฎีตะวันตก มุ่งถึงความเชื่อในการควบคุมตน ความสามารถในการเชื่อมโยงเหตุและผลได้ และความสามารถในการควบคุมให้เกิดผลตามที่ต้องการได้ แนวคิดดังกล่าวถูกนำมาประยุกต์ในทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมโดยนักวิชาการชาวไทยคือ ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2) หลักพุทธิปัญญาในพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์ พบว่า มีหลักการดังนี้ (1) การรับรู้ เข้าใจ และยอมรับสิ่งที่ตนเองเป็น (อัตตัญญูตา) โดยเฉพาะธรรมชาติของตนตามหลักจริต 6 (2) ความเข้าใจและยอมรับกฎธรรมชาติของชีวิตตามกฎไตรลักษณ์และปฏิจางสมุพบาท (3) การเรียนรู้การควบคุมตนด้วยการรำลึกถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้าต่อมาร, การตระหนักรู้ถึงศักยภาพในความเป็นมนุษย์ในฐานะสัตว์ประเสริฐที่พัฒนาได้ และ (4) ใช้หลักปัญญาพัฒนาอำนาจภายในตนที่สำคัญของมนุษย์ องค์ความรู้วิจัยพุทธิปัญญาเพื่อพัฒนาความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์ ได้รูปแบบ อัตตทนต์ปัญญา หมายถึง พลังปัญญาควบคุมตน 5 ข้อ ได้แก่ อุตตัญญูตา (รู้ตน), อุตตนา โจทยตตนา (เตือนตน), อุตตา ทเว ชิต์ เสยโย (ควบคุมตน), ทนโต เสฏฐโฐ มนุสเสสุ (พัฒนาตน) และ ปญญา โลกสมิ ปชโชโต (พัฒนาปัญญาตน)

คำสำคัญ: พุทธิปัญญา; พระพุทธศาสนา; ความเชื่อในอำนาจตน

* Received April 23, 2020; Revised May 21, 2020; Accepted June 14, 2020

Abstract

This qualitative research aimed to study the principle of belief in internal locus of control according to western theories and analyze Buddhist cognitive principles for developing the internal locus of control, it was conducted by documentary research process mainly by studying and collecting data from documents, compiling and analyzing according to logic and practice theory and synthesize the concepts according to the research issues in each objective. The findings of the research are as follows: 1) The concept of belief in belief in internal locus of control according to western theory focusing on beliefs in self-control, ability to connect cause and effect and the ability to control to achieve the desired result such concepts have been applied in the Ethical Tree Theory by Thai scholar, Duangduen Phanthumnavin. 2) The Buddhist cognitive principle to develop internal locus of control: The results of the research showed that Its principles are as follows: (1) Perception, understanding and accepting of oneself (self-consciousness), especially in one's own nature according to the Carita 6 (2) Understanding and accepting the natural laws of life according to the three marks of existence (Tilakkhana) and Dependent origination (Paticca-Samuppada). (3) Learning to control one's self based on the Lord Buddha as the role model and inspiration by remembrance of the Lord Buddha's victory for the Mara and the obstacles, the realization of human potential as a noble animal that can be developed, and (4) using the intellectual principles to develop belief in internal locus of control. When concluding cognitive principles to develop belief in internal locus of control, the 4S1W model is Self-Awareness, Self-Development, Self-Admonition, Self-Control and Wisdom-Power.

Keywords: Buddhism; Cognitive Principle; Belief in Internal Locus of Control

บทนำ

เมื่อมนุษย์ประสบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ นานา จะพบว่ามียุทธวิธีที่มนุษย์ใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยไม่ได้พึ่งพาสติปัญญาความสามารถของมนุษย์ แต่กลับไปพึ่งพาอาศัยปัจจัยนอกตัว เช่น พึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอโชคลาภเพื่อแก้ปัญหาความยากจน หรือบางครั้งเมื่อประสบปัญหาที่มักจะโทษดวงชะตา ความชวย หรือปัจจัยอื่น ๆ นอกตน แต่ไม่ได้มุ่งโทษที่ตนเป็นหลัก จนในที่สุดใช้วิธีการหนีจากปัญหาโดยการทำอัตวินิบาตกรรม ซึ่งเมื่อพิจารณามูลเหตุของการเกิดศาสนาในโลก จะพบอย่างน้อยสองสาเหตุ คือ ความโง่เขลา หรือ ความไม่รู้จริง ที่เรียกว่า อวิชชา (Delusion) ซึ่งหมายถึง ความไม่รู้หรือความเข้าใจในปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า หรือฝนตก ทำให้สร้างคำตอบในลักษณะต่าง ๆ เช่น ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า เกิดจากการมีเทพเจ้าผู้อำนาจเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็น จนสิ่งนั้นกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้คุณให้โทษตามความคิดของมนุษย์ เกิดการ

บุชบวงสรวงอ่อนวอนให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นให้คุณและปกป้องจากโทษทั้งหลาย ส่วนอีกสาเหตุหนึ่ง คือ ความกลัว อันเป็นผลมาจากอวิชา ความคิดลักษณะนี้ ทำให้เกิดความเชื่อในอำนาจนอกจากตัวมนุษย์มากขึ้น จนกลายเป็นลัทธิและศาสนาในที่สุด ความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติปรากฏออกมาในรูปแบบที่ชัดเจน คือ ศาสนาที่นับถือพระเจ้า หรือ เทวนิยม (Theism) ศาสนิกจะเชื่อว่าสรรพสิ่งมีเทพเจ้าสูงสุดบันดาลให้เป็นไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่ออำนาจนอกตนสูงมาก เมื่อเวลาผ่านไปก็มีนักคิดที่พยายามคิดย้อนแย้งระบบคิดดังกล่าว และพยายามล้มล้างความเชื่ออำนาจนอกตน ดังตัวอย่างนักคิดตะวันตก เช่น Rotter (1916-2014) ผู้เป็นเจ้าของแนวคิดความเชื่ออำนาจในตนของมนุษย์ (Locus of control) แต่กระนั้นก็ไม่สามารถลบล้างความเชื่ออำนาจนอกตนของมนุษย์ได้เลย

พระพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคลหนึ่งที่พยายามกระตุ้นให้สาวกของพระองค์หลีกเลี่ยงจากความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ แม้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะปรากฏเรื่องเหนือธรรมชาติมากพอสมควร แต่พระองค์ไม่ได้สอนให้ยึดติดและเอาชีวิตไปหวังพึ่งกับสิ่งเหล่านั้น ดังจะเห็นได้จากพระพุทธพจน์ในเขมาเขมสรณคณปริทีปกคาถาที่แสดงให้เห็นว่า อะไรคือที่พึ่งที่ถูกต้อง ถูกทางและถูกธรรม และสามารถเป็นที่พึ่งที่แท้จริงนำไปสู่ความดับทุกข์ได้จริง ๆ “มนุษย์เป็นอันมากเวลาถูกภัยคุกคาม จึงยึดภูเขา ป่า อาราม และรุกขเจดีย์เป็นที่พึ่ง แต่ที่พื่อนั้นไม่เป็นที่พึ่งที่เกษม ที่อุดม คนอาศัยที่พึ่งเช่นนั้น ไม่มีทางพ้นจากทุกข์ได้ คนที่ยึดพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง จึงจะรู้แจ้งอริยสัจ 4 คือทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความพ้นทุกข์ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ อันจะทำให้บรรลुความสงบสุขสิ้นทุกข์ด้วยปัญญาอันชอบ ที่พื่อนี้เป็นที่พึ่งอันเกษมและอุดม บุคคลอาศัยที่พื่อนี้เช่นนี้จึงจะพ้นจากทุกข์ได้” (Thai Tipitaka: 25/188-192/92) เขมาเขมสรณปริทีปกคาถาสถอนประเด็นที่สำคัญยิ่ง คือ พระพุทธศาสนาเน้นแนวทางไปสู่เป้าหมายสูงสุด นั่น คือความพ้นทุกข์ โดยใช้แหล่งยึดเหนี่ยวที่ถูกต้องคือพระรัตนตรัย ไม่ใช่อิงความเชื่อหรือศรัทธาที่มงายไร้เหตุผล เช่น สวดมนต์เพื่อหวังอิทธิปาฏิหาริย์สร้างลาภสักการะ แต่ไม่ได้สวดมนต์เพื่อระลึกถึงคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และน้อมนำมาปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อชีวิตและจิตใจ ทำให้ผู้คนหวังอำนาจนอกตนมากจนกลายเป็นไม่ยอมรับศรัทธาในความเพียรของตน

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบของความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์ พระองค์ทรงบำเพ็ญเพียรในฐานะมนุษย์คนหนึ่งในทุกด้านจนเอาชนะปัญหาอุปสรรคทั้งปวง เอาชนะกิเลสสามารตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ และดับทุกข์ได้ในที่สุด อำนาจที่ทรงเน้นมากที่สุดคือ “อำนาจแห่งความเพียร” (วีริเยน ทุกขมจเจติ (Pali Tipitaka: 25/186/361)) ปัจจัยที่ควรกล่าวโทษติเตียนมากที่สุดและควรเอาชนะให้ได้มากที่สุดคือ “ตนเอง” (อตตนา โจทยตตานํ (Pali Tipitaka: 25/379/67) และ อตตาทเว ชิโต เสโย (Pali Tipitaka: 25/104/28)) และพระพุทธพจน์ที่เน้นย้ำและชาวพุทธคุ้นเคยมาก คือ อตตาทิ อตตโน นาโถ คือให้พึ่งตัวเองเป็นหลัก (Pali Tipitaka: 25/22/76) ด้วยเหตุผลสำคัญดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หลักการที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นให้มนุษย์พึ่งตนเอง เชื่อมมั่นในการพัฒนาตนเอง เป็นหลักการสำคัญที่ควรทำการวิจัยให้เห็นรายละเอียดและหลักการหลัก ๆ ที่ส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตนของมนุษย์ โดยจะศึกษาแนวคิดของตะวันตกเป็นฐานเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นระบบแนวคิดการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านแนวปฏิบัติที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดสมัยใหม่กับพระพุทธศาสนาสำหรับมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดความเชื่อในอำนาจตนตามทฤษฎีตะวันตก
2. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธิปัญญาในพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสารเป็นหลักในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในอำนาจตนตามทฤษฎีตะวันตก ของนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Julian Rotter และ หลักพุทธิปัญญาในพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์จากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ และงานนิพนธ์เกี่ยวกับความเชื่อในอำนาจตนตามทฤษฎีตะวันตกและหลักพุทธิปัญญาในพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์ และศึกษาค้นคว้าพุทธจริยศาสตร์ พระไตรปิฎก ภาษาบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคัมภีร์ระดับต่าง ๆ เช่น อรรถกถา ตลอดทั้งงานนิพนธ์ด้านพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. นำข้อมูลที่รวบรวมมาเรียงเรียงและวิเคราะห์ตามหลักตรรกะ (logical analysis) และทฤษฎีปฏิบัตินิยม (Pragmatic Theory) พร้อมทั้งสังเคราะห์ให้ได้แนวคิดตามประเด็นการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์
3. สรุปผลการวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

1. แนวคิดความเชื่อในอำนาจตนตามทฤษฎีตะวันตก

จากการศึกษาเชิงเอกสารพบข้อมูลที่สามารถจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คือ ความเชื่อในอำนาจตนที่ปรากฏในทฤษฎีของนักทฤษฎีชาวไทย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในอำนาจตน นักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Julian Rotter และแนวคิดความเชื่อในอำนาจตนตามทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมของดวงเดือน พันธมนาวิน ในที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงตามลำดับ ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในอำนาจตน : ความเชื่ออำนาจในตน (Belief in internal locus of control of reinforcement) ให้กำเนิดโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Rotter (1966) โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของจิตลักษณะประการหนึ่งของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อที่ว่า “ตนมีความสามารถในการทำนายความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่งและสามารถควบคุมผลของสาเหตุเหล่านั้น” โดยเรียกว่า ความเชื่ออำนาจ (Locus of control) ความเชื่ออำนาจดังกล่าว แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) บุคคลที่เชื่อว่าผลดีหรือผลเสียต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้นมีสาเหตุที่สำคัญมาจากการกระทำของตนเองบุคคลเหล่านี้จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า “ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตน” (Belief in internal locus of control of reinforcement) และ 2) บุคคลที่เชื่อว่าผลดีหรือผลเสียที่เกิดขึ้นกับตนนั้นมีสาเหตุที่สำคัญมาจากโชคเคราะห์ความบังเอิญอำนาจของคนอื่นหรือสาเหตุอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตน

บุคคลประเภทนี้ เรียกว่า “ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจนอกตน” (Belief in external locus of control of reinforcement) หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ และมักจะกล่าวโทษผู้อื่นหรือสาเหตุอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การกระทำของตนเองเป็นต้นเหตุของผลเสียต่าง ๆ Rotter (1966) ได้สรุปทัศนคติ พฤติกรรมเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตน ในเชิงการรับรู้ในผลตอบแทนจากการกระทำของบุคคล โดยแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความเชื่ออำนาจภายในตน (Internal locus of control) หมายถึง การเสริมกำลังที่มีแหล่งมาจากความประพฤติ และทัศนคติของบุคคลนั้น ๆ เป็นความคิดที่ว่าความสำเร็จและความล้มเหลวที่เกิดขึ้นกับตนเป็นผลมาจากความสามารถ ทักษะหรือการกระทำของตนเอง บุคคลซึ่งมีความเชื่อภายในจะมีความกระตือรือร้น เมื่อประสบความล้มเหลวก็จะมีพยายามเพื่อให้ประสบความสำเร็จ และ ความเชื่ออำนาจภายนอกตน (External locus of control) หมายถึง การเสริมกำลังที่มีแหล่งมาจากภายนอกบุคคล เป็นความเชื่อที่ว่าความสำเร็จและความล้มเหลวของตนขึ้นอยู่กับโชคลางความบังเอิญหรือขึ้นอยู่กับอำนาจของบุคคลอื่น บุคคลซึ่งมีความเชื่อภายนอกจะเป็นคนที่เฉื่อยชาไม่กระตือรือร้น ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในชีวิต

Rotter (1966) ได้อธิบายลักษณะความเชื่ออำนาจว่า เมื่อบุคคลได้รับผลจากสิ่งที่ตนลงมือทำจะเกิดความคาดหวังว่าจะได้รับผลเช่นเดียวกันจากการกระทำอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่คล้ายกัน ถ้าเหตุการณ์นั้นเป็นไปตามที่คาดหวัง ความคาดหวังก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในทางตรงข้าม ความคาดหวังก็จะลดลง การลดหรือเพิ่มความคาดหวังนี้จะก่อตัวขึ้นในพฤติกรรมหนึ่งก่อน แล้วค่อย ๆ ขยายครอบคลุมพฤติกรรมหรือเหตุการณ์อื่น ๆ ที่คล้ายกัน จนกลายเป็นบุคลิกภาพสำคัญในตัวบุคคล ถ้าประสบการณ์ของบุคคลได้รับการเสริมแรงบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความเชื่อว่า นั้นเป็นผลจากความสามารถหรือทักษะของตนเอง ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้ ความเชื่ออำนาจภายในตน แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับการเสริมแรง จะทำให้บุคคลเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่เป็นผลจากการกระทำของตนเอง แต่เป็นผลจากโชค เคราะห์ ความบังเอิญ หรือสิ่งแวดล้อมบังเอิญเกิดขึ้น ความเชื่อนี้เรียกว่า ความเชื่ออำนาจภายนอกตน ความเชื่อดังกล่าวจะมีผลย้อนกลับไปสู่ความคาดหวังในผลแห่งพฤติกรรมใหม่ๆ อีก ดังที่ Eisenman, and Platt (1968) ได้ศึกษาพบว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะเป็นผู้ที่กระฉับกระเฉง ว่องไว เห็นคุณค่าของกาลเวลา สามารถปรับตัวได้กับทุกสถานการณ์และมีความวิตกกังวลน้อย นอกจากนั้นแล้ว บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนยังมีประสิทธิภาพในการควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนด้วย

ความเชื่ออำนาจในตนดังกล่าวข้างต้นประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ 1) **ความสามารถในการทำนาย (Predictability)** มี 3 ลักษณะคือ (1) สามารถทำนายสาเหตุที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ของผลหนึ่ง ๆ ได้ (2) ถ้าสาเหตุที่ตนทราบจากข้อ (1) ปรากฏขึ้น ก็ทำนายได้ว่าผลลัพธ์ที่จะได้จากสาเหตุนั้นจะเป็นเช่นไร จะเกิดขึ้นเมื่อใด และ ปริมาณเท่าใด และ (3) ในทางกลับกัน เมื่อผลหนึ่ง ๆ ปรากฏขึ้น ไม่ว่าจะเป็ผลดีหรือผลเสียที่เกิดในเวลาและปริมาณต่าง ๆ ก็จะสามารถทำนายได้ว่าสาเหตุแท้จริงที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ของผลเหล่านั้นคืออะไร อาจเรียกรวมความสามารถในการทำนายนี้ว่า “การรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล”

2) ความสามารถในการควบคุมให้ได้ผลตามที่ต้องการได้ (Controllability) โดยเชื่อใน 3 ลักษณะ คือ (1) ถ้าต้องการให้ผลตีปรากฏขึ้นอีก หรือปรากฏในปริมาณที่เพิ่มขึ้นตนก็สามารถทำให้ผลตีนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยความพยายามให้มากขึ้นของตนเอง (2) ถ้าต้องการหลีกเลี่ยงหรือลดผลเสียที่จะปรากฏตนก็สามารถป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียนั้นได้ด้วยตนเอง และ (3) เชื่อว่า “ทำมากย่อมได้ ผลมากและทำน้อยย่อมได้ผลน้อย” ตลอดจนมีความเชื่อว่า “ทำดีย่อมได้ผลดีตอบแทนและทำชั่วย่อมได้ผลชั่วตอบแทน” หรืออีกนัยหนึ่งคือความเชื่อเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมในทางพุทธศาสนานั้นเอง

นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมรอบตัวบุคคลมีอิทธิพลต่อจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตนของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการ “ทำนายได้” และ “ควบคุมได้” ในบุคคลแต่ละคนความเชื่อว่าจะสามารถในการทำนายได้และควบคุมได้มีปริมาณต่างกันโดยแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 เป็นระดับที่บุคคลมีความเชื่อว่าตนสามารถทำนายผลหนึ่ง ๆ ได้ว่าเกิดจากสาเหตุอะไรและจะเกิดในปริมาณเท่าใดและสามารถควบคุมให้เกิดผลนั้นได้ในปริมาณที่ต้องการด้วย บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจตนระดับนี้ จะรู้ว่าสาเหตุที่แท้จริงของผลที่ตนได้รับอยู่นี้คืออะไรบุคคลจึงสามารถควบคุมผลที่เกิดขึ้นได้โดยสามารถทำนายและควบคุมให้เกิดผลดีมากกว่าหรือทำนายและควบคุมให้เกิดผลเสียน้อยลง (Bhanthumnavin, 1984)

ระดับ 2 เป็นระดับบุคคลที่สามารถทำนายความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่งได้ รวมทั้งทำนายได้ว่า เมื่อสาเหตุหนึ่งเกิดขึ้นควรมีผลเกิดในปริมาณเท่าใด แต่กลับเชื่อว่าตนจะไม่สามารถควบคุมให้เกิดผลตามที่ตนต้องการได้ตามนั้น (Bhanthumnavin, 1984)

ระดับ 3 เป็นระดับที่บุคคลไม่สามารถทำนายความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่งๆ ได้รวมทั้งไม่สามารถทำนายว่าจะได้ว่าผลตอบแทนนี้จะเกิดในปริมาณเท่าใด ตลอดจนไม่สามารถควบคุมให้เกิดผลตามที่ตนต้องการได้ด้วย

ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนจะเริ่มพัฒนาขึ้นตั้งแต่บุคคลอยู่ในวัยเด็กและมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามวัยและการเจริญเติบโตของมนุษย์ การที่เด็กมีการควบคุมตนเองได้ และรับรู้ว่ามีผลที่เกิดขึ้นมาจากตัวเองหรือเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน การพัฒนาความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนในวัยเด็กจะพัฒนาตามอายุ โดยเด็กจะมีความเชื่ออำนาจภายในตนเพิ่มขึ้นตามระดับอายุที่เพิ่มขึ้น และเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ความเชื่ออำนาจภายใน - ภายนอกตนจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต (Strickland, 1977) ในทางตรงกันข้ามถ้าเหตุการณ์นั้นดำเนินไปในทางดีและบุคคลรับรู้ว่ามีเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิต เกิดจากการกระทำของตนเอง ความเชื่ออำนาจภายในตนจะเพิ่มขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยชราบุคคลต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น ดังนั้น ความเชื่ออำนาจผู้อื่นจะสูงขึ้น (Crandall et al. 1965)

1.2 ความเชื่อในอำนาจตนตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่ให้นิยามโดยดวงเดือน พันธมนาวิน (Bhanthumnavin, 1996) เป็นที่มาของลักษณะมุ่งอนาคตและความเชื่อในอำนาจตน โดยดวงเดือน พันธมนาวินได้วิจัยสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยประมวลผลการวิจัยด้านการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6-60 ปี จากนั้นได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้นโดยแบ่งต้นไม้จริยธรรม ออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้น ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดีละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อเพื่อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่สอง ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่าง ขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง *ความเชื่ออำนาจในตน* แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่สาม ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และ สุขภาพจิต (Bhanthumnavin, 1996)

ลักษณะมุ่งอนาคต (Future Orientation) คือ ความสามารถในการคาดการณ์ไกลไปในอนาคตโดยคิดได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ทั้งผลดีและผลเสีย และเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น ทำให้สามารถบังคับตนเองให้รู้จักอดได้รอได้ (Bhanthumnavin, 1994) ส่งผลต่อความสามารถควบคุมตน (Self-control) ประกอบด้วยลักษณะทางจิต คือ การมองเห็นความสำคัญของประโยชน์ที่จะมีมาในอนาคตมากกว่าประโยชน์ในปัจจุบัน การเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงการอดได้รอได้ และเชื่อว่าการกระทำของตนจะส่งผลให้เกิดผลดีตามที่ตนต้องการได้ นั่นคือ การมีผลสืบเนื่องมาจากการมุ่งอนาคตนั่นเอง และนอกจากนั้น ความสามารถควบคุมตนยังเกี่ยวข้องกับการไม่หวังผลจากภายนอก แต่เป็นการที่บุคคลให้รางวัลกับตนเองหรือการลงโทษตนเอง โดยรางวัลที่ให้แก่ตนเองอยู่ในรูปของความพอใจในตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง ส่วนการลงโทษตนเองก็คือการเกิดความไม่สบายใจ วิตกกังวลและละอายใจ (Bhanthumnavin, 2000) บุคคลต้องใช้การควบคุมตนเอง เพื่อให้สามารถดำเนินการไปตามที่ได้วางเป้าหมายเอาไว้ นั่น จนประสบความสำเร็จในเวลาที่กำหนดไว้

3. หลักพุทธปัญญาในพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์

ตามที่คณะของตะวันตกข้างต้น ความเชื่อในอำนาจตนไม่ใช่ความเชื่อในพลังพิเศษแต่ประการใด แต่หมายถึงความเชื่อมั่นในพลังควบคุมตนและการมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลได้ เมื่อพิจารณาจากหลักพระพุทธศาสนา จะพบว่า มีความสอดคล้องกับหลักการในพระพุทธศาสนาอย่างน้อย 2 ประการ คือ หลักการเอาชนะตนเองและพึ่งตนเองเป็นหลัก (อตตาท เหว ชิต์ เสยโย และ อตตาท หิ อตตโน นาโถ) ดังปรากฏในขุททกนิกาย ธรรมบท (Thai Tipitaka: 25/160/82; 25/379/151) และ หลักปฏิจจสมุปบาท คือ หลักความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง ดังปรากฏในปัญจเวรภยสูตรที่ 1 (Thai Tipitaka: 16/41/86) อย่างไรก็ตาม การที่มนุษย์จะเอาชนะตนเองได้และพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นจะต้องมีหลักการและรูปแบบที่จำเป็นเข้าใจและเข้าถึงแก่น ดังนี้

2.1 การรับรู้ เข้าใจ และยอมรับสิ่งที่ตนเองเป็น: มีหลักการข้อหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นมากคือ “อัตตัญญูตา” ปรากฏอยู่ในหลักสัปปริสธรรม 7 อันเป็นหลักธรรมของสัตบุรุษ ที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ และคุณสมบัติของคนดี (Somdet Phra Buddhaghosacharya (P. A. Payutto), 2016) หมายถึงการรู้จักตัวเองคือเข้าใจ รู้รู้และยอมรับว่าตนเป็นมีธรรมชาติอย่างไร มีข้อบกพร่อง และข้อเสียอย่างไร ในเบื้องต้น มนุษย์

จะต้องตระหนักก่อนธรรมชาติของมนุษย์ให้ความสำคัญกับตนเองหรือสำคัญตนเหนือสิ่งใดดังพระพุทธพจน์ที่ว่า ความรักเสมอด้วยความรักตนไม่มี (Thai Tipitaka: 15/29/8) แนวคิดนี้ถือเป็นฐานในการคิดเพื่อควบคุม เพราะถ้ายังยึด “อัตตา” ก็จะไม่สามารถควบคุมตนในทางที่ถูกต้องได้ นอกจากนี้ ยังต้องเรียนรู้ตนเองเพื่อให้เข้าถึงธรรมชาติตนที่เรียกว่า “จริต” เพื่อที่จะกำกับควบคุมตนเองไม่ให้คล้อยตามธรรมชาติของอัตตาหรือจริต ส่วนตน พระพุทธโฆสเถระ (Phra Buddhakosathera, 2011) อธิบายจริต 6 ประเภทไว้ว่า ความประพฤติของมนุษย์ คือ จริยา เกิดด้วยอำนาจแห่งมูลจริยา 6 ประการ ทำให้เกิดบุคคล 6 ประเภท เรียกว่า จริต 6 คือ รากจริตบุคคล โทสจริตบุคคล โมหจริตบุคคล สัทธาจริตบุคคล พุทธิจริตบุคคล และวิตกกจริตบุคคล ซึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2010) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริตคือความประพฤติ พื้นนิสัยหรือพื้นเพแห่งจิตใจของคนทั้งหลายที่หนักไปในด้านใดด้านหนึ่งแตกต่างกันไป หรือพื้นเพของจิตอำนาจบังคับความคิดซึ่งเกิดจากจิตได้รับความอบรมเสพค้ำมาเป็นเวลาช้านานกับอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง มีอยู่ 6 ประเภทคือ รากจริต จิตโน้มไปทางความงาม เป็นบุคคลที่รักสวยรักงาม, โทสจริต จิตโน้มไปทางโทสะ เป็นบุคคลที่มีความรวดเร็ว, โมหจริต จิตโน้มไปทางโมหะ เป็นบุคคลที่มีลักษณะเชื่องซึม งมงาย ไม่รอบคอบ, สัทธาจริต จิตเชื่อง่าย บุคคลที่เชื่อง่าย จะถูกหลอกได้ง่าย, พุทธิจริต จิตโน้มไปในความรู้ มีเหตุผล มั่นใจในตัวเองสูง และ วิตกกจริต จิตมีความกังวลมาก คิดมาก ลังเล ฟุ้งซ่าน ถ้ารับรู้และตระหนักแล้วว่าตนเป็นคนประเภทใดใน 6 จริตนี้ ถ้าแนวโน้มพฤติกรรมจะเป็นไปในทางที่ไม่สร้างสรรค์ จะต้องฝึกด้วยการฝึนจริตปรับการกระทำให้เป็นไปในทางที่สร้างสรรค์

2.2 ความเข้าใจและยอมรับกฎธรรมชาติของชีวิต ตามกฎไตรลักษณ์และปฏิจจสมุปบาท

1) **กฎธรรมชาติประการที่หนึ่ง: ไตรลักษณ์** การที่ไม่ยอมรับความจริงตามกฎธรรมชาติคือ จุดเปลี่ยนประการหนึ่งที่น่าไปสู่ความหลงลืมตน ขาดการควบคุมตนได้ง่าย กฎธรรมชาติดังกล่าวนี้คือ ความกล้าที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลงหรือสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ เรียกว่า ไตรลักษณ์ กฎธรรมชาติ 3 ประการ คือ (1) อนิจจตา ความไม่เที่ยง ความไม่ยั่งยืน ความเป็นไปชั่วคราวของสิ่งทั้งหลายที่ดูเสมือนเที่ยงยั่งยืน (Inthasara, 2001) กล่าวคือ ความเกิดและความดับ ความสำเร็จ ความล้มเหลว ความสูญเสีย คำนินทา สรรเสริญ สรรพสิ่งเกิดขึ้นก็ต้องดับสูญ เป็นสภาวะแห่งความจริง (Dharmrakkhita, 1994) บ่งชี้ให้เห็นความไม่แน่นอนของสรรพสิ่ง (2) ทุกขตา ลักษณะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมได้ยาก หรือไม่ได้เลย (Tipitaka: 13/306/368) เป็นภาวะขัดแย้ง (Conflict) ในวงจรของชีวิตทำให้ทะยานอยากอยู่เรื่อยไปไม่รู้จักอิม ต้องตกเป็นทาสแห่งความทะยานอยากของตนเอง (Tipitaka: 13/305/365; Inthasara, 2001) (3) อนัตตตา สภาพที่สูญเปล่า ไร้ตัวตนที่แท้จริง เพราะไม่มีสิ่งใดที่เราสามารถควบคุมบังคับได้อย่างสมบูรณ์แบบ ความเป็นสภาพหาเจ้าของไม่ได้ มีความขัดแย้งต่ออัตตาและความเป็นสภาพสูญ (Suthiranont, 1985)

2) **กฎธรรมชาติประการที่สอง: ปฏิจจสมุปบาท** แก่นหลักของปฏิจจสมุปบาทคือความเข้าใจกฎแห่งความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล เข้าใจในกระบวนการของเหตุและผลอันเป็นหลักความจริงที่มีอยู่โดยธรรมชาติ ไม่มีผู้ใดบันดาลหรือควบคุม ไม่มีผู้สร้างหรือผู้กำหนดให้เป็นไป แต่ทุกสิ่งดำเนินไปตามกระบวนการแห่งและผลที่มีอยู่ในรูปของกฎธรรมชาติ เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นว่าสรรพสิ่งเป็นไปตามกฎแห่งเหตุผล กล่าวคือสรรพสิ่งล้วนเป็นไปตามธรรมชาติแห่งความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้ใด

และไม่เกี่ยวข้องแม้กับการอุบัติของพระพุทธเจ้า (Tipitaka: 16/20/35) เพราะส่วนประกอบของชีวิตทุกส่วน ต้องอาศัยกันและกันเกิดเป็นไปตามวัฏจักร ความเข้าใจในกระบวนการแห่งเหตุและผลดังกล่าวนี้ มีผลต่อวิถีคิดของมนุษย์อย่างน้อยสองประเด็น กล่าวคือ ประเด็นแรก สุดท้ายมนุษย์ล้วนมีความเสมอภาคกันในฐานะผู้อยู่ร่วมกฎธรรมชาติเดียวกัน และประเด็นที่สอง สิ่งที่มนุษย์คาดหวังอยากได้หรืออยากให้เป็นไปตามต้นเหตุ ทัศนคติมานะของตนนั้น ไม่มีสิ่งใดที่จะสามารถเป็นไปตามที่ต้องการได้ทุกเรื่อง มนุษย์จึงจำเป็นต้องไม่ประมาท รู้เท่าทันกฎธรรมชาติ ใช้ความเมตตาต่อมนุษย์และสรรพสัตว์เป็นฐาน

2.3 การเรียนรู้การควบคุมตนโดยยึดพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างและแรงบันดาลใจ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้มนุษย์พึ่งตนเอง และเอาชนะตนเอง ไม่เอาชีวิตไปผูกไว้กับการวิงวอนขอความช่วยเหลือจากเทวดา เพราะเทวดาไม่สามารถจะต้านทานหรือกีดกันความเพียรพยายามของมนุษย์ได้ (Tipitaka: 27/150/102) และการเอาชนะตนเองเป็นชัยชนะที่ใคร ๆ ไม่อาจทำให้กลับแพ้ได้เลย (Tipitaka: 25/104-105/62) การเอาชนะตนเองทำให้บุคคลนั้น ๆ มีสถานะเหนือกว่าผู้อื่น โดยภาวะทางใจ โดยมีแนวคิดรวมอยู่ในพระพุทธพจน์ที่ว่า “อตตา หเว ชิต์ เสโย” ผู้ชนะตนได้ จึงชื่อว่า ผู้ชนะที่ยอดเยี่ยม (Tipitaka: 25/103/62) เป็นการเน้นย้ำว่า บุคคลที่พัฒนาศักยภาพดีแล้ว แม้แต่สัตว์และเทวดาก็บูชา และพระพุทธเจ้าได้ประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์ดังจะเห็นได้จากอภิวาจาที่ว่า เราคือผู้เลิศของโลก เราคือผู้เจริญที่สุดของโลก เราคือผู้ประเสริฐที่สุดของโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก (Tipitaka: 10/31/14) นี่คือการประกาศแทนมนุษย์ว่า มนุษย์มีอิสรภาพเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ พัฒนาได้ ไม่ต้องฝากชะตากรรมไว้กับเทพเจ้า ไม่ต้องบวงสรวงอ้อนวอนรอให้เทวดาโปรดปราน ถ้าฝึกตนพัฒนาตนเอง แม้แต่เทวฤทธิ์ มนุษย์ก็มีได้ มนุษย์ที่ฝึกแล้วมีมนุษย์ฤทธิ์ที่ประเสริฐเหนือกว่าเทวฤทธิ์ (Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto), 1996) โดยยึดแนวคิดตามหลักโพธิสัตถา (ตถาคตโพธิสัตถา) หรือเชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต คือเชื่อในปัญญาที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นพระพุทธเจ้า กล่าวคือเชื่อในแบบอย่างที่พระพุทธเจ้าได้ใช้ความเพียรและตรัสรู้ถอดตรัสมาสัมผัสโพธิญาณได้ มนุษย์จึงต้องเริ่มต้นด้วยการเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ที่พัฒนาได้ จึงจะเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาดน ไม่หวั่นไหวต่อปัญหาอุปสรรค โดยมีวิธีการดังนี้

2.3.1 การรำลึกถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้า: พระพุทธเจ้าได้ผ่านการบำเพ็ญบารมีมาหลายอสงไขย และได้บำเพ็ญบารมีทุกด้านที่เรียกว่า บารมี 10 ทศ ทั้งนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการบำเพ็ญบารมีเพื่อเอาชนะกิเลสในต่าง ๆ อาทิ ขันติบารมี ทานบารมี และเมตตาบารมี เป็นต้น กระทั่งในชาติสุดท้ายที่อุบัติเป็นเจ้าชายสัทธัตถะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ได้ทรงประกาศอภิวาจา แสดงความองอาจในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ว่า “เราคือผู้เลิศของโลก เราคือผู้เจริญที่สุดของโลก เราคือผู้ประเสริฐที่สุดของโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก” (MCU Pali Tipitaka: 10/32/14) วาจานี้แสดงให้เห็นว่า การที่จะเป็นยอดมนุษย์ได้นั้น ต้องต้องหมั่นบำเพ็ญเพียรฝึกฝนมานับไม่ถ้วน จึงจะสามารถเอาชนะกิเลสรวมทั้งปวงได้ และความเป็นเลิศ หรือความเป็นใหญ่เหนือผู้อื่นนั้น ไม่ได้หมายถึงการใช้อำนาจข่มเหงรังแกหรือใช้อุบาย ต่าง ๆ เพื่อเอาชนะและข่มเหงผู้อื่นได้ แต่ชัยชนะที่แท้จริงคือการเอาชนะกิเลสภายในตนเอง ซึ่งในที่สุดพระพุทธเจ้าก็สามารถเอาชนะกิเลสรวมทั้งปวงได้ เป็นการประกาศอิสรภาพของมนุษย์ ที่พระพุทธเจ้าประกาศแทนมนุษย์ทั้งหลาย บอกให้รู้ว่าต่อไปนี้มนุษย์มีอิสรภาพแล้วเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ พัฒนาได้ ไม่ต้องฝากชะตากรรมไว้กับเทพเจ้า ไม่ต้อง

บวงสรวงอันวอนรอให้เทวดาโปรดปราน ถ้าฝึกตนเอง แม้แต่เทวฤทธิ์ มนุษย์ก็มีได้ มนุษย์ที่ฝึกแล้วมีมนุษย์ฤทธิ์ ที่ประเสริฐเหนือกว่าเทวฤทธิ์ โดยที่ก่อนการตรัสรู้พระองค์ได้ทรงอธิษฐานแสดงความมุ่งมั่นในพระทัยว่า “ตราบไตที่ยังไม่บรรลุตสมาสมาธิโพธิญาณ จักไม่ลุกขึ้นจากสมาธิบัลลังก์ แม้เลือดเนื้อจะเหือดแห้งไป เหลือแต่เอ็นและกระดูกก็ตาม” (MCU Pali Tipitaka: 20/5/37) พุทธดำรัสนี้แสดงให้เห็นความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จตามความปรารถนาโดยกำลังของตน โดยไม่อาศัยอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ แสดงให้เห็นว่า มนุษย์อยู่เหนือสรรพสัตว์ในโลกและเหนือกว่าเทวดาทังปวง

2.3.2 ตระหนักรู้ถึงศักยภาพในความเป็นมนุษย์ : มนุษย์เป็นจำนวนมากดูถูกของ ตนเองด้วยการเฝ้ารอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรืออำนาจลบลับดาลจากเทวฤทธิ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แต่พุทธศาสนามีหลักการสำคัญประการหนึ่งคือ “อตตา หิ อตตโน นาโถ” ตนแลเป็นที่พึ่งของตน ซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อมั่นว่า มนุษย์สามารถเป็นที่พึ่งให้ตนเองได้ เพราะมนุษย์มีศักยภาพประการหนึ่งคือ “ความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้” ภาษาบาลีใช้คำว่า “ทมม” คือฝึกฝนได้ อีกคำหนึ่ง “เวเนยฺย” หมายความว่า แนะนำได้ ฝึกให้มีระเบียบวินัยได้ (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2010) ซึ่งความเชื่อมั่นในการพัฒนาตนเองจะต้องยึดโยงกับหลักการใหญ่ คือ ความเชื่อมั่นใน การตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้าในฐานะมนุษย์หนึ่งคน ที่ใช้ศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์นี้บำเพ็ญเพียรและบารมีจนได้ตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้าได้ นั่นคือ “ตถาคตโพธิสัทธา” อันเป็นผลพวงมาจากศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ในความเป็นมนุษย์นั่นคือ “ศักยภาพด้านปัญญา” ปัญญา ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์มีศักยภาพเหนือสิ่งอื่นใดในโลก เพราะ ปัญญา มีหน้าที่ขจัดความกลัวที่ไร้เหตุผล เป็นเครื่องชี้นำไปสู่ความสุขและความสำเร็จ ทำให้มนุษย์สามารถ แยกแยะดีชั่วถูกผิดได้ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาตนเองให้เหนือผู้อื่นได้ การตระหนักรู้ถึงศักยภาพความเป็นมนุษย์จะนำไปสู่การมองผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน มีความสามารถในการพัฒนาตนเองเหมือนกัน มนุษย์จึง ควรมองผู้อื่นในฐานะที่สามารถพัฒนาได้และเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเองก่อน การฝึกฝนพัฒนาตนเองใน เบื้องต้นคือพยายาม ฝึกกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมของตนให้เป็นไปในเชิงบวกและสร้างสรรค์ ไม่โกรธ ไม่อิจฉาริษยา และสามารถให้อภัยผู้อื่นได้อย่างเด็ดขาด การใช้วิธีคิดเช่นนี้จะนำไปสู่การให้อภัยและไม่ ก่อให้เกิดความขัดแย้งแต่ประการใด และสามารถสกัดกั้นการแพร่เชื้อความขัดแย้งได้ ตั้งแต่ต้นเหตุคือตนเอง และเป็นการแก้ไขความขัดแย้งได้อย่างเด็ดขาดที่สุด

2.3.3 ปัญญา: อำนาจภายในตนที่สำคัญของมนุษย์ : ความเชื่อที่ไม่อาศัยการ กลั่นกรองผ่านกระบวนการทางปัญญาโดยอิงสัจธรรม ทำให้เกิดการปิดกั้นปัญญาของมนุษย์มานาน แม้ในยุค พุทธกาลที่มีเกิดความเชื่อเรื่องวรรณะ โดยยกวรรณะหนึ่งสูงสุดโดยไม่มี ความสงสัยใคร่ครวญใด ๆ กระทั่งมีผู้มา ถวายพระพุทธรูปและพระองค์ทรงตอบโดยอิงหลักความเป็นจริงว่า “ก็ปรากฏชัดอยู่ว่า นางพราหมณ์ของ พราหมณ์ทั้งหลาย คลอดและให้นมให้อาหาร พราหมณ์เหล่านั้นเกิดทางช่องคลอดของนางพราหมณ์ ยังจะ กล่าวว่าเป็นทายาทของพระพรหม (อีกหรือ)” (Tipitaka: 11/114/84) คำสอนลักษณะนี้ถือว่าหักล้างหรือ ปฏิวัติการสอนทั้งปวง ด้วยหลักการนี้ ทำให้พระพุทธศาสนามีเอกลักษณ์หรือจุดเด่นที่เหนือกว่าศาสนาอื่น ๆ คือ เป็นศาสนาที่เชื่อว่ามนุษย์ประเสริฐได้ด้วยการฝึกฝนตนเอง ยืนยันในศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ ในฐานะ “ทมม” คือ ผู้ที่จะพึ่งฝึก คือ ฝึกได้หรือต้องฝึก การฝึกหมายถึงการพัฒนาตน เพราะมนุษย์นั้นฝึกตนเองได้ และ

ฝึกแล้วประเสริฐสุด (Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto), 1996) ในบรรดามนุษย์ มนุษย์ที่ฝึกตนได้แล้ว จึงถือว่าประเสริฐสุด (Tipitaka: 25/321/133) แม้เทวดาทั้งหลายย่อมมอบน้อมพระสัมมาพุทธเจ้าผู้เป็นมนุษย์ ผู้ฝึกพระองค์แล้ว มีพระทัยตั้งมั่นแล้วผู้ทรงดำเนินไปในทางประเสริฐ (Tipitaka: 22/43/499) ศักยภาพด้าน ปัญญาดังกล่าวนี้ คือ นับว่าเป็นศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์สามารถมีอำนาจเหนือสิ่งอื่นในโลก ได้ และขณะเดียวกันถ้าศักยภาพด้านความคิดและสติปัญญาต่ำ ก็ย่อมส่งผลต่อความตกต่ำของชีวิตด้วย เช่นเดียวกัน ในที่นี้ ผู้เขียนขอจำแนกแนวคิดเกี่ยวกับปัญญาในพุทธศาสนาตามลำดับดังนี้

(1) **บ่อเกิดแห่งปัญญาตามหลักพุทธศาสนา:** การพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนามี ความหมายที่กว้างและลึกซึ้งมุ่งเน้นการทำลายความเขลาของตน ดังที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (Somdet Phrabuddhakosacarya (P. A. Payutto), 2016) อธิบายไว้ว่า ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความรู้ซึ่งและความเข้าใจในสาระ สาเหตุ ปัจจัย ผล และสภาวะที่เป็นจริง ตลอดจนความสามารถในการคิด อย่างแยบคาย จนเกิดความกระจ่าง ประจักษ์จริง นำไปสู่การทำลายความเขลาทั้งปวง ปัญญามี 3 ประเภท จำแนกตามบ่อเกิด คือ จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด สุตตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟัง หรือ ประสบการณ์ ทางอายตนะ หรือประสาทสัมผัส และภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการอบรมหรือ การ ฝึกอบรม ลงมือปฏิบัติ (Tipitaka: 11 /305/271)

(2) **หน้าที่ของปัญญา** ปัญญาทำหน้าที่สำคัญคือการวินิจฉัยให้รู้ความจริง ผิด ถูก ดี ชั่ว เป็นเครื่องวินิจฉัยสุตตะ คือสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา เป็นเครื่องวินิจฉัยเลือกสิ่งที่ถูก ปัญญาจัดเป็นหนึ่งใน 3 เครื่องมือ ทำลายอุปสรรคของการทำงานที่เรียกว่า ปัจจามิตร 3 ประการ คือ 1) ทักขิยัง ความขยัน 2) สุรยง ความเก่งกล้า และ 3) ปัญญา ความรอบรู้เฉลียวฉลาดซึ่งหมายถึง อุปายปัญญา คือ รู้อุปบายที่จะเป็นการเริ่มต้นของการ กระทำที่จะทำให้เกิดผลดี (วศิน อินทสระ, 2001) โดยสามารถสรุปหน้าที่ของปัญญาได้ ดังนี้

(2.1) **ปัญญาทำให้คนรู้จักตนเอง** หน้าที่ทางปัญญาที่สำคัญประการหนึ่งคือ ทำให้ คนรู้จักตนเอง แม้ว่าจะไม่ฉลาดปราดเปรื่องในทุก ๆ เรื่อง แต่รู้ระดับศักยภาพของตนเอง และไม่โอ้อวด ยอมรับ ระดับความสามารถของตนเอง คนที่พาล โง่เขลา รู้ตัวว่า โง่เขลา ยังเป็นบัณฑิตได้ แต่คนพาลที่สำคัญตนว่าเป็น บัณฑิต คือคนโง่แท้ (Tipitaka: 25/63/46)

(2.2) **ปัญญาคือเครื่องมือขจัดความกลัวอันโง่เขลา :** ผู้โง่เขลาเบาปัญญาแม้ว่าแต่ กลัวต่อสิ่งไร้สาระ เช่น ความเจ็บ แต่ผู้มีปัญญากลับนิยมชมชอบความวิเวก (Tipitaka: 12/48/39) แสดงให้ เห็นว่า ศักยภาพทางปัญญาทำให้ความกลัวที่ไร้เหตุผลสูญสิ้นไปได้ นอกจากนี้ อาจตีความได้ในอีกนัยหนึ่งว่า ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์สามารถทำลายความเห็นหรือความเข้าใจผิด (มิจฉาทิฏฐิ) อันมีสาเหตุมาจาก อวิชา ความไม่รู้เห็นตามเป็นจริงหรือโหมเห ความลุ่มหลงเสียได้ (Tipitaka: 12/82/72; Tipitaka: 22/107/629)

(2.3) **ปัญญาทำให้สามารถจำได้อย่างแม่นยำ** ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์ ส่งผลต่อการจดจำสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ยินได้ฟังและได้ทำ อย่างแม่นยำแม้กาลเวลาจะผ่านไปเนิ่นนานเพียงใด นอกจากนี้ ยังทำให้รู้เนื้อหาและเข้าใจ สิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้งที่เป็นฝ่ายดี (สุภาชิต) และฝ่ายไม่ดี (ทุพภาชิต) ได้ (Tipitaka: 20/324/43)

(2.4) ปัญญาเป็นหลักนำทางแห่งความมุ่งมั่นตั้งใจ กล่าวคือเป็นอธิษฐานธรรม หมายถึง ความตั้งใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จด้วยความเพียรของบุรุษ (หมายถึงมนุษย์) ไม่ได้หมายถึง การสวดวิงวอน ดังเช่นที่เข้าใจอยู่ในปัจจุบัน ปัญญาจึงจัดเป็นหลักการแห่งความมุ่งมั่นทางจิตหรือ อธิษฐานธรรมประการหนึ่ง (Tipitaka: 14/347/404) ศักยภาพทางปัญญานี้ ถือเป็นหลักการในการนำไปสู่การ ขจัดปัญหาอุปสรรค (Tipitaka: 14/365/412)

(2.5) ปัญญาเป็นเครื่องชี้นำอุปมาธรรมชาติ ผู้ที่ไม่มีปัญญาจะใช้ชีวิตด้วยความ ประมาท ในขณะที่คนมีปัญญาดำรงชีวิตโดยไม่ประมาทเสมือนพยายามรักษาสิ่งอันมีค่าสูงส่งไว้ (Tipitaka: 25/26/32) แม้สิ่งคมรอบข้าง หรือบุคคลแวดล้อมจะเป็นพาลและดำรงชีวิตโดยประมาทก็ตาม (Tipitaka: 25/28/33) สามารถดูแลตนเองและครอบครัวให้อยู่เป็นสุขได้ (Tipitaka: 22/ 45/510) คนมีปัญญาได้โภคะจะ ใช้สอยและประกอบกิจการงาน เลี้ยงดูญาติมิตร (Tipitaka: 15/130/157) พุดจากเหมาะกับกาลเวลา จัดการ ปัญหาได้เหมือนนกครุฑจับนาค (Tipitaka: 27/124/182) ผู้มีปัญญานอกจากจะไม่ประมาทแล้วยังสามารถ ประคับประคองชีวิตอย่างมีสติและดูแลผู้อื่นได้ดี

(6) ปัญญาคือเครื่องมือพันทุกข์ ในอังกุตตรนิกาย ทุกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับเหล่า ภิกษุเกี่ยวกับภาวะทางปัญญาของมนุษย์ โดยจำแนกมนุษย์เป็น 3 จำพวก ตามภาวะแห่งปัญญา และตรัสว่า ผู้ มีปัญญากว้างขวาง เป็นประเภทที่ดีกว่า เพราะสามารถทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ (Tipitaka: 20/30/182) ส่วนผู้ที่ไม่ มีปัญญานั้น แม้จะฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าสักเพียงใด ก็ยังไม่สามารถพัฒนาความคิด ยังติดอยู่กับ อุปาทาน ความคิดก็เป็นอกุศล (Tipitaka: 26/360-363/400)

(7) ปัญญาคือพลังนำทางสู่ความสุขและความสำเร็จ ปัญญาเป็นหนึ่งในหลักธรรมที่เรียกว่า พละ หรือ กำลัง คือ ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา) (Tipitaka: 23/3/4) ปัญญาเป็นพลังแห่งการรู้เท่าทันโลก และชีวิต พละหรือกำลังทั้ง 7 ต่างก็มีความสำคัญต่อการสร้างความสำเร็จของชีวิต เพราะคนที่ไม่มีความรอบคอบ ทำตนให้เดือดร้อนเสมอ เทียบเท่ากับกรรมให้ตนเดือดร้อน (Tipitaka: 25/66/47) ส่วนคนที่มีปัญญานั้น ก็เป็น ประหนึ่งประทีปเครื่องนำทางชีวิต (Tipitaka: 25/25/32) คนแม้เกิดมาวันเดียวแต่ใช้ชีวิตด้วยปัญญา ยังดีกว่า คนปัญญาทรมามีชีวิตเป็น 100 ปี (Tipitaka: 25/111/65) คนมีปัญญาสามารถที่จะดำรงชีวิตและสามารถที่ สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชีวิตด้วยต้นทุนเพียงเล็กน้อย (Tipitaka: 27/4/2)

(8) ปัญญาทำให้สามารถแยกแยะดีชั่วถูกผิดได้ ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์อีกประการ หนึ่งนั่น คือทำให้มนุษย์สามารถแยกแยะเหตุผล ดีชั่วถูกผิดได้ ถ้าคนมีปัญญาทรมามีอำนาจตำแหน่งอาจจะ ประพฤติสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และยังเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นได้ (Tipitaka: 27/122/50) แม้จะยังเด็กอายุ น้อยถ้ามีปัญญาก็ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ได้ ต่างจากคนพาลแม้จะมีร่างกายใหญ่โต ก็ยังไม่ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ (Tipitaka: 27/104/91) คนมีปัญญาจะไม่ถูกควบคุมด้วยอำนาจของกิเลสตัณหา และกามารมณ์ (Tipitaka: 27/43- 44/381) ไม่โกรธคนที่แนะนำในทางที่ดี (Tipitaka: 27/92/411)

จากแนวคิดที่ว่าด้วยหน้าที่ของปัญญาดังกล่าว จะพบว่า หากมนุษย์เจริญปัญญาได้อย่างแท้จริงแล้ว ย่อมอยู่ในสถานะของผู้เหนือกว่าผู้อื่น ในด้านวิริยอุตสาหะและไม่ยึดติดต่อสิ่งยั่วยุทั้งหลาย สามารถรู้เท่าทันความ

เป็นไปของโลกและดึงตนให้หลุดพ้นจากบ่วงของทุกขเวทนาได้ง่ายกว่าผู้อื่น ซึ่งเป็นศักยภาพที่พึง ประสงค์ตามหลักพุทธศาสนาโดยแท้

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่เรียกว่า “รูปแบบ “อึดตันตปัญญา” หมายถึง อำนาจแห่งปัญญาควบคุมตน”

ปัญญา โลกสมิ ปชโชโต : พัฒนาปัญญาเพื่อพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนขั้นสูง

จากภาพนี้ รูปแบบ “อึดตันตปัญญา” หมายถึง อำนาจแห่งปัญญาควบคุมตน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปเป็นหลักพุทธปัญญาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความเชื่อในอำนาจตนของมนุษย์ได้ 5 ประการ คือ การรับรู้ เข้าใจ และยอมรับตนเอง (อตุตตญญุตตา) คือการรู้และยอมรับระดับศักยภาพทางปัญญาของตนเอง ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีปัญญาเหมือนกันแต่ระดับปัญญาแตกต่างกัน การเชื่อมั่นศักยภาพในการพัฒนาตนเองของมนุษย์ (ทนต์ เสฏฐโฐ มนุสเสสุ) ไม่ดูถูกระดับปัญญาของตน ต้องเชื่อมั่นความสามารถในการพัฒนาตนเอง ตามหลัก “ตถาคตโพธิสัทธา” คือเชื่อมั่นเรื่องการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เมื่อผู้อื่นพัฒนาปัญญาได้ มนุษย์ทุกคนก็ย่อมสามารถที่จะพัฒนาได้ การเตือนตนเพื่อพัฒนาอำนาจในการควบคุมตน (อตุตตนา โจทยตุตตนา) คือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนด้วยการควบคุมอำนาจ คือ การเพ่งที่ข้อเสียข้อบกพร่องของตน เริ่มต้นตรวจสอบความบกพร่องของตนเองก่อน มีสติตั้งรับเมื่อมีคนอื่นมาตำหนิตัวเอง จะได้ไม่ถูกอำนาจความโกรธครอบงำ การรู้เท่าทันกิเลสและเอาชนะควบคุมตน (อตุตตา หเว ชิตฺตํ เสยโย) ดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันกิเลสไม่โอ้อวดริษยาหรือให้ร้ายผู้อื่น ดำรงตนตามหลักไตรสิกขา ฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเองทั้งทางกาย จิต และ ปัญญา และ 5) การพัฒนาปัญญาเพื่อพัฒนาอำนาจในตนขั้นสูง (ปัญญา โลกสมิ ปชโชโต) กล่าวคือ การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น การแก้ปัญหาด้วยสติรอบคอบ เราจึงควรพัฒนาปัญญา

ให้ได้ทั้งระดับ ความรู้ (perception) และ การรู้เท่าทันกฎธรรมชาติของชีวิต (Wisdom) เมื่อได้นำความรู้มาต่อยอดไปพร้อมกับการรู้เท่าทันชีวิต ใช้ชีวิตอย่างระมัดระวัง อำนาจควบคุมตนเองจะเพิ่มขึ้น

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น การเชื่อมั่นศักยภาพในการพัฒนาตนเองของมนุษย์ ไม่ดูถูกระดับปัญญาของตน สอดคล้องกับแนวคิดของ นโปเลียน ฮิลล์ (Napoleon Hill, 1998) ที่ว่า ความไม่แน่ใจเป็นศัตรูที่สำคัญของความก้าวหน้าและการสร้างตนเอง แท้ที่จริงแล้ว ความคิด คือพลังงานสูงส่งที่สุดที่มนุษย์รู้จัก มนุษย์สามารถสกัดผลของความกลัวที่ตกทอดกันมาเป็นระยะชั่วอายุคน คนที่สามารถเอาชนะความกลัวได้จึงสามารถบรรลุความสำเร็จในอาชีพทั้งปวงแม้จะมีปัญหาอุปสรรคเพียงใด อย่างไรก็ตามแนวคิดเรื่องความเชื่ออำนาจในตนหมายถึงเชื่อมั่นในเชิงเหตุและผล คือ การสร้างเหตุที่ดีจะนำไปสู่การเกิดผลที่ดี หรือการควบคุมเหตุจะทำให้เกิดผลที่ดีได้ ซึ่งเป็นไปตามกฎปฏิบัติจสมุปาบาทในพระพุทธศาสนา (Buddhadasa Bhikkhu, 1992) นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ในทัศนะพระพุทธศาสนา ซึ่งรัตนะ ปัญญาภา (Panyapa, 2016) ได้อธิบายไว้ว่า การไม่ยอมแพ้ไม่ใช้การกระทำเพื่อรักษาศักดิ์ศรีตามหลักการของพระพุทธศาสนา แต่การยอมรับและการให้อภัยต่างหาก คือสิ่งที่บ่งบอกถึงความมีศักดิ์ศรีที่แท้จริงของมนุษย์และนับได้ว่าเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ ทำให้ศักดิ์ศรีของตนยิ่งสูงขึ้นเท่านั้น แต่ถ้าเมื่อไรที่พ่ายแพ้ต่อกิลเลส นั่นคือการเสียศักดิ์ศรีแห่งตนอย่างแท้จริง การพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนตามนัยนี้ จึงเป็นการส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงด้วย

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จึงยังอาจจะยังมีความบกพร่องเรื่องการได้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้มีประสบการณ์ในการพัฒนามนุษย์ ทั้งแง่พระพุทธศาสนาและจิตวิทยา ดังนั้น ผู้วิจัยมีประเด็นการวิจัยที่ต้องการเสนอแนะสำหรับการต่อยอดการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดของคน 2 กลุ่ม ที่มีความเชื่ออำนาจนอกตนและอำนาจในตน เช่น กลุ่มที่นับถือศาสนาเทวนิยมและอเทวนิยม หรือกลุ่มที่เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาอเทวนิยมไปนับถือศาสนาเทวนิยม หรือ กลุ่มที่เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาเทวนิยมไปนับถือศาสนาอเทวนิยมเพื่อให้เห็นแรงบันดาลใจหรือวิธีคิดที่แตกต่างกัน
2. การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์เรื่องความเชื่ออำนาจในตนทางพระพุทธศาสนา (อดตา ทเวชิต์ เสโย) กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) ของเยาวชนไทย เพื่อสะท้อนมุมมองกล้าคิดกล้าทำกล้าสำเร็จของเยาวชนไทย
3. การวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนและลักษณะมุ่งอนาคตตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อเปิดมุมมองด้านการมุ่งอนาคตที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาและความสัมพันธ์กับความเชื่ออำนาจในตนของมนุษย์ ซึ่งนอกจากพระพุทธเจ้าแล้วยังมีกรณีศึกษาอยู่มากในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ เป็นต้น

References

- Bhanthumnavin, D. (1981). *Behavioral Science 2: Ethical and Educational Psychology*. Bangkok: Thaiwattanapanit.
- _____. (1995). *Ethical Tree Theory: Research and Human Development*. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- _____. (2000). Research in Psycho-Behavioral Sciences in Thailand. *Journal of Research Methodology*. 13(3), 25-48.
- _____. (1984). Self-discipline psychology. *Journal of Guidance*. 18(91), 58-71.
- _____. (1994). The Ethics of Tree Theory and Working Behavior of Thai Civil Servants. *Journal of Psychology*. 1(1), 81-98.
- _____. (1996). The use of products from psycho-behavioral research for Thai development. *Journal of Psychology*. 3(2), 46-60.
- Crandall, V. C., Katkovsky, W., & Crandall, V. J. (1965). Children's beliefs in their own control of reinforcements in intellectual-academic achievement situations. *Child Development*. 36, 91-109.
- Dharmrakkhita. (1994). *Buddhism as The Religion of Wisdom*. Bangkok: The House of Letters.
- Eisenman, R., & Platt, J. J. (1968). Birth order and sex differences in academic achievement and internal-external control. *Journal of General Psychology*. 78, 279-285.
- Inthasara, W. (2001). *Self-reliance*. Bangkok: Ruean Tham.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1994). *Pali Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- _____. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Napoleon Hill. (1998). *Laws of Success 1*. Translated by Prach-Arsa. (7th edit). Bangkok: Saisongsueksit.
- Phra Buddhakosathera. (2011). *The Path of Purification (Vissuddhimagga)*. (10th edit). Translated by Somdet Phrabuddhacarya (Aj Asabhamahathera). Bangkok: Tana Press.
- Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto). (1996). *The Characteristics of Buddhism*. (4th edit). Bangkok: Khledthai.
- Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2010). *Buddhadhamma (extended version)*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.

- Rotter, J. (1966) 'Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement', *Psychological Monographs*. 80(1), 1–28)
- Somdet Phrabuddhakosacarya (P. A. Payutto). (2016). *Dictionary of Buddhism*. (38th edit). Bangkok: Plitham.
- Strickland, B.R. (1977). *Personality Variables in Social Behavior*. New York: John Wiley and Sons.
- Suthiranont, W. (1985). *Buddhist Teaching Documents*. Bangkok: Phrae Wittaya.
- Buddhadasa Bhikkhu. (1992). *Paticcasamuppada : Practical Dependent Origination*. Nonthaburi: Vuddhidhamma Fund.
- Panyapa, R. (2016). The Concept of Egotism as the Cause of Conflict in Thai Society: The Buddhist View. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*. 7(2), 115-125.